

نظریه‌ی زبان‌ها و ماشین‌ها

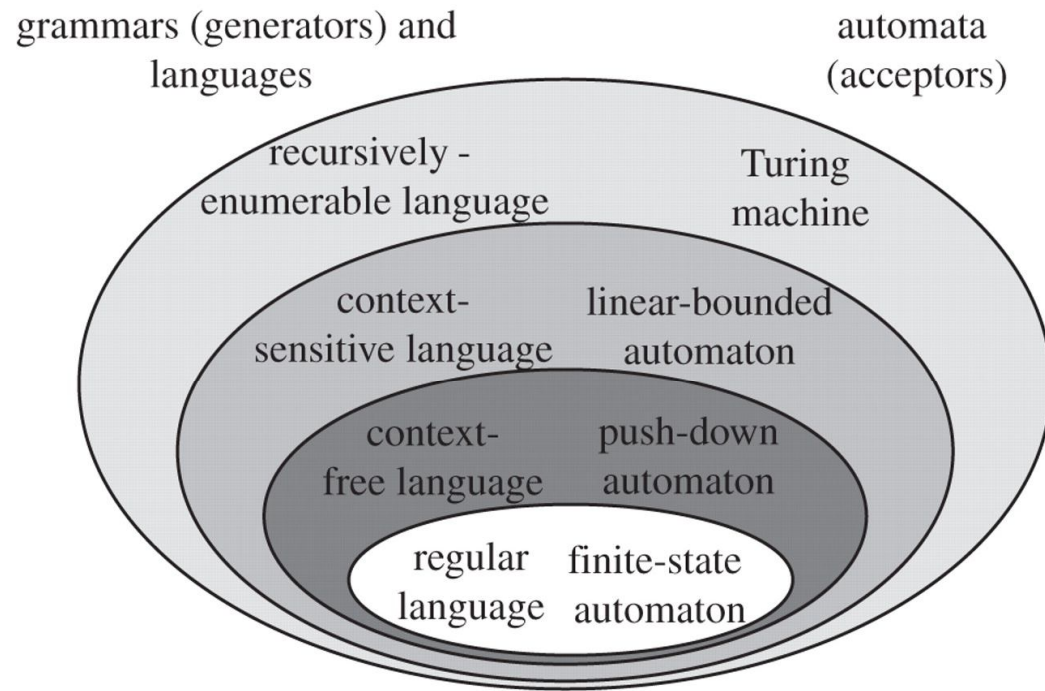
علی شکیبا

دانشگاه ولی‌عصر (عج) رفسنجان

ali.shakiba@vru.ac.ir

فصل ۵: زبان‌های مستقل از متن

سلسله مراتب زبان‌های چامسکی

the traditional Chomsky hierarchy

زبان‌های مستقل از متن

• گرامر $G = (V, T, S, P)$ را **مستقل از متن** گویند هرگاه تمام قوانین آن به صورت
 $A \rightarrow x$

باشند که $A \in V$ و $x \in (V \cup T)^*$.

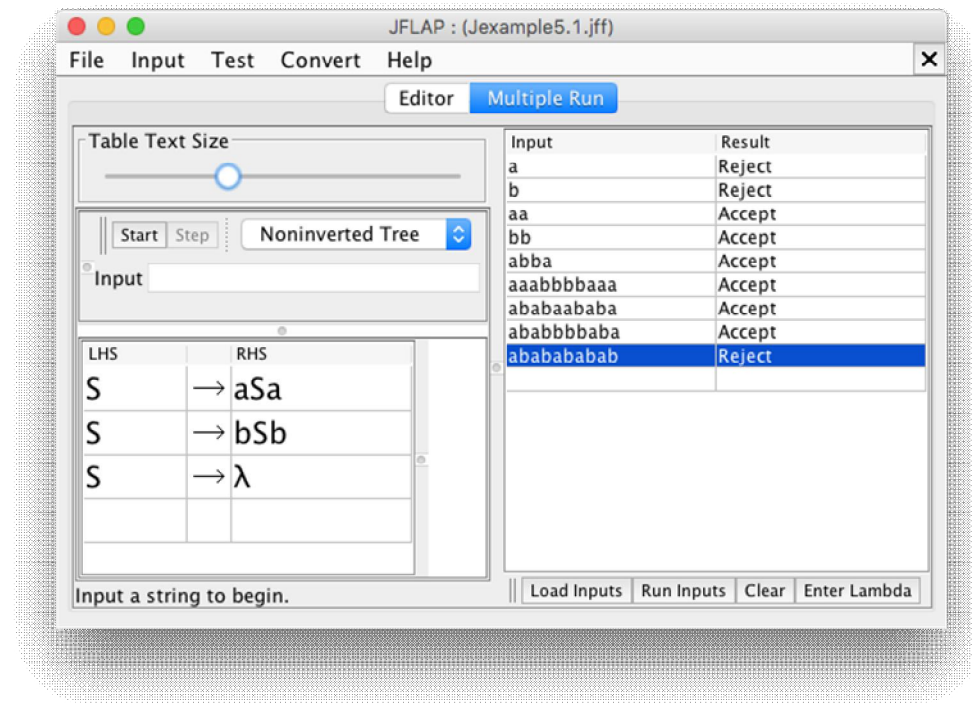
• زبان L مستقل از متن است هرگاه گرامر مستقل از متنی مانند G وجود داشته باشد که

$$L = L(G)$$

باشد.

مثال ٥-١

$$L(G) = \{ww^R : w \in \{a,b\}^*\}$$

مثال ۵-۳

$$L(G) = \{a^n b^m : n \neq m\}$$

The screenshot shows the JFLAP software interface for a grammar. The window title is "JFLAP : (Jexample5.3rm.jff)". The menu bar includes "File", "Input", "Test", "Convert", and "Help". The "Editor" tab is active, showing a "Table Text Size" slider and a "Start Step" dropdown set to "Noninverted Tree". The "Input a" field is empty. The grammar rules are listed in a table:

LHS	RHS
S	→ AT
S	→ TB
T	→ aTb
T	→ λ
A	→ aA
A	→ a
B	→ bB
B	→ b

On the right, the "Multiple Run" tab is active, showing a table of input strings and their results:

Input	Result
a	Accept
b	Accept
ab	Reject
ba	Reject
aab	Accept
baa	Reject
aaaabbb	Accept
aabbbbbb	Accept
aaabbbba	Reject

At the bottom, there are buttons for "Load Inputs", "Run Inputs", "Clear", and "Enter Lambda". The status bar says "Input a string to begin."

اشتقاق سمت راست (چپ) ترین

• گرامر . با قواعد زیر مفروض است:

$$S \rightarrow aAB$$

$$A \rightarrow bBb$$

$$B \rightarrow A \mid \lambda$$

• دو اشتقاق مختلف برای رشته abb :
• راست ترین اشتقاق

$$S \Rightarrow aAB \Rightarrow aA \Rightarrow abBb \Rightarrow abb \quad \bullet$$

• چپ ترین اشتقاق

$$S \Rightarrow aAB \Rightarrow abBbB \Rightarrow abbB \Rightarrow abb \quad \bullet$$

• ترتیب اعمال قوانین

گرامری برای عبارات محاسباتی

- فرض کنید G گرامری مستقل از متن برای عبارات ساده‌ی محاسباتی است.
- رشته‌ی w داده شده است؛ آیا $w \in L(G)$ یا خیر؟
 - به عبارت دیگر؛ آیا این عبارت محاسباتی از نظر نحوی صحیح است؟
- به منظور یافتن دنباله‌ای از اشتقاق‌ها که از S به w ختم شود؛ رشته‌ی w را **تجزیه** می‌کنیم.
- در صورتی که این تجزیه وجود نداشته باشد؛ آنگاه $w \notin L(G)$.

گرامر G

- این گرامر به فرم Backus-Naur نوشته شده است.
- متغیرها در بین $\langle \text{و} \rangle$ محصور شده‌اند.
- منظور از نماد $::=$ همان نماد \rightarrow است.

```
<expr> ::= <digit>
          | <expr> <op> <expr>
          | ( <expr> )
<digit> ::= 0|1|2|3|4|5|6|7|8|9
<op> ::= + | *
```

تجزیه برای $(1+2)^*3$

DERIVATION	PRODUCTION
$\langle \text{expr} \rangle \Rightarrow \langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle \langle \text{expr} \rangle$	$\langle \text{expr} \rangle ::= \langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle \langle \text{expr} \rangle$
$\Rightarrow \langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle \langle \text{digit} \rangle$	$\langle \text{expr} \rangle ::= \langle \text{digit} \rangle$
$\Rightarrow \langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle 3$	$\langle \text{digit} \rangle ::= 3$
$\Rightarrow \langle \text{expr} \rangle * 3$	$\langle \text{op} \rangle ::= *$
$\Rightarrow (\langle \text{expr} \rangle) * 3$	$\langle \text{expr} \rangle ::= (\langle \text{expr} \rangle)$
$\Rightarrow (\langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle \langle \text{expr} \rangle) * 3$	$\langle \text{expr} \rangle ::= \langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle \langle \text{expr} \rangle$
$\Rightarrow (\langle \text{expr} \rangle \langle \text{op} \rangle \langle \text{digit} \rangle) * 3$	$\langle \text{expr} \rangle ::= \langle \text{digit} \rangle$
$\Rightarrow (\langle \text{exp} \rangle \langle \text{op} \rangle 2) * 3$	$\langle \text{digit} \rangle ::= 2$
$\Rightarrow (\langle \text{expr} \rangle + 2) * 3$	$\langle \text{op} \rangle ::= +$
$\Rightarrow (\langle \text{digit} \rangle + 2) * 3$	$\langle \text{expr} \rangle ::= \langle \text{digit} \rangle$
$\Rightarrow (1 + 2) * 3$	$\langle \text{digit} \rangle ::= 1$

```

<expr> ::= <digit>
         | <expr> <op> <expr>
         | ( <expr> )
<digit> ::= 0|1|2|3|4|5|6|7|8|9
<op> ::= + | *
    
```

درخت اشتقاق (یا تجزیه)

- ریشه‌ی درخت تجزیه متغیر S بوده و نام هر یک از گره‌های داخلی برگ: $T \cup \{\lambda\}$
- میانی: V
- فرزندان گره A اگر از قاعده‌ی $A \rightarrow a_1 \dots a_n$ استفاده کنیم:
 - از چپ به راست دارای نام a_1 تا a_n هستند.
- گره‌های با برچسب λ فاقد خواهر/برادر هستند.
- **تولید** این درخت؛ الحاق برچسب‌های برگ‌ها از چپ به راست به یکدیگر بدون λ است.

JFLAP : (Jexample5.6.jff)

File Input Test Convert Help

Editor CYK Parse

Table Text Size

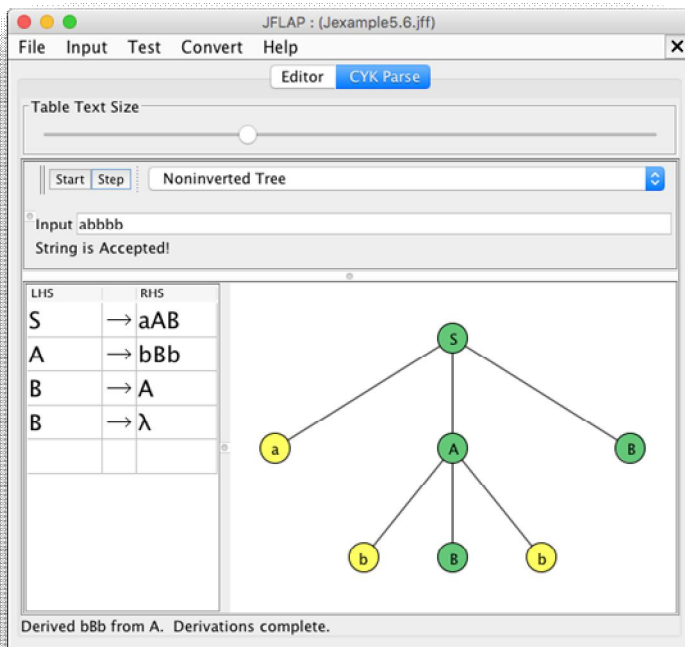
Start Step Noninverted Tree

Input abbbb
String is Accepted!

LHS	RHS
S	→ aAB
A	→ bBb
B	→ A
B	→ λ

Derived λ from B. Derivations complete.

درخت اشتقاق جزئی

- ریشه‌ی درخت تجزیه متغیر S بوده و نام هر یک از گره‌های داخلی
- برگ: $VUTU\{\lambda\}$
- میانی: V
- فرزندان گره A اگر از قاعده‌ی $A \rightarrow a_1 \dots a_n$ استفاده کنیم:
- از چپ به راست دارای نام a_1 تا a_n هستند.
- گره‌های با برچسب λ فاقد خواهر/برادر هستند.

قضیه ۵-۱: فرض کنید $G = (V, T, S, P)$ گرامری مستقل از متن باشد. آنگاه به ازای هر $w \in L(G)$ ، یک درخت اشتقاق با تولید w وجود دارد.

همچنین؛ برای هر درخت اشتقاق مبتنی بر قواعد G ؛ تولید آن در $L(G)$ است.

علاوه بر آن؛ تولید یک درخت اشتقاق جزئی؛ فرم جمله‌ای از G است.

درخت‌های اشتقاق هیچ چیزی در مورد ترتیب اشتقاق بیان نمی‌کنند.

درخت‌های اشتقاق صرفاً بیانگر قوانین مورد استفاده در اشتقاق هستند.